

36. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О.В. Раєвнева. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006.– 496 с.

Рецензент: О.Н. Криворучко, докт. екон. наук, проф., ХНАДУ.

Статья поступила в редакцию: 04.02.2013 г.

УДК 330.322.05

АЧКАСОВА Л.М., канд. екон. наук,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** Запропоновано удосконалену методику оцінки фінансового стану підприємства за допомогою матричного моделювання. Методика передбачає побудову матриць, що характеризують окремі аспекти фінансового стану: ліквідність та платоспроможність, рентабельність, фінансову стійкість, ділову активність та майновий стан підприємства. Також обґрунтовано підхід до визначення інтегральної оцінки фінансового стану на підставі результатів розрахунку матриць.*

***Ключові слова:** матричне моделювання, фінансовий стан, ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість, ділова активність, майновий стан підприємства.*

АЧКАСОВА Л.Н., канд. екон. наук,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

***Аннотация.** Предложена усовершенствованная методика оценки финансового состояния предприятия с помощью матричного моделирования. Методика предусматривает построение матриц, характеризующих отдельные аспекты финансового состояния: ликвидность и платежеспособность, рентабельность, финансовую устойчивость, деловую активность и имущественное состояние предприятия. Также обоснован подход к определению интегральной оценки финансового состояния на основе результатов расчета матриц.*

***Ключевые слова:** матричное моделирование, финансовое состояние, ликвидность, рентабельность, финансовая устойчивость, деловая активность, имущественное состояние предприятия.*

L. ACHKASOVA, Cand. Econ. Sc.,
Kharkiv National Automobile and Highway University

IMPROVING THE ASSESSMENT OF A COMPANY'S FINANCIAL CONDITION

Abstract. The article offers an improved method for assessing the financial condition of a company using a matrix model. The method involves building matrices that describe certain aspects of financial condition: liquidity, solvency, profitability, financial stability, business activity and property condition of enterprises. An approach to definition of an integral assessment of financial condition on the basis of matrix calculation results has been substantiated.

Key words: matrix modelling, financial condition, liquidity, profitability, financial stability, business activity, property condition of a company.

Постановка проблеми. У період переходу економіки України до ринкових відносин, з розвитком господарської самостійності підприємств значно збільшується роль і значення своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємства та управління ним.

Основною метою фінансового аналізу є отримання невеликої кількості основних показників (найбільш інформативних), які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків та збитків, змін у структурі активів і пасивів, у розрахунках з дебіторами та кредиторами. Для вирішення цієї задачі використовується багато методик аналізу.

До складу аналітичних процедур входить двомодельна структура: експрес-оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства та поглиблений фінансовий аналіз [10].

Метою експрес-аналізу є отримання оперативної, наочної та достовірної інформації про фінансовий стан підприємства, а також вибір невеликої кількості показників і відстеження їх у динаміці.

У загальному вигляді програма поглибленого аналізу фінансового стану підприємства включає: горизонтальний та вертикальний аналіз балансу і аналіз відносних показників.

Таким чином, виникає проблема розробки методичного підходу для комплексного аналізу фінансового стану підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні багато авторів, що займаються питаннями фінансового аналізу [2, 4, 5, 6, 7, 8, 10], приділяють увагу складу показників, за допомогою яких мо-

жна оцінити фінансовий стан. Мова, в основному, йде про поглиблений фінансовий аналіз. Питання експрес-аналізу також не залишаються поза увагою дослідників [2, 6, 10], але проблема вирішується лише на рівні складу показників, за якими доцільно проводити такий аналіз. Основним недоліком традиційного підходу до оцінки фінансового стану є розрізненість отриманих результатів і неможливість отримання узагальнюючого результату.

Одним з методів, який допомагає не тільки адекватно відобразити стан явища в цілому, але й підійти до виявлення невикористаних внутрішніх резервів для підвищення ефективності діяльності підприємства, є метод матричного моделювання [1]. Використовуючи матричну модель для оцінки фінансового стану, стає можливим більш оперативно отримувати результати та робити відповідні висновки. Оперативність забезпечується наданням можливості автоматизації розрахунків, що знижує трудомісткість його проведення.

Аналіз методів фінансового аналізу наведемо в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки методів фінансового аналізу

Метод фінансового аналізу	Переваги	Недоліки
1	2	3
Горизонтальний аналіз балансу	<ul style="list-style-type: none"> – інформативність аналізу; – аналіз зміни окремих показників та їх прогноз; – можливість міжгосподарських порівнянь; – об'єктивність оцінки та можливість автоматизації розрахунків; – характеристика динаміки показників 	<ul style="list-style-type: none"> – аналізу підлягає тільки вихідна або модифікована звітність; – труднощі проведення аналізу в умовах інфляції; – неточність отриманих результатів; – некомплексність оцінки
Вертикальний аналіз балансу	<ul style="list-style-type: none"> – можливість міжгосподарських порівнянь; – пом'якшення інфляційних процесів; – інформативність аналізу; – об'єктивність оцінки; – можливість автоматизації розрахунків 	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз тільки вихідної або модифікованої звітності; – неточність отриманих результатів; – некомплексність оцінки; – вивчається лише структура балансу

Закінчення табл. 1

1	2	3
Аналіз відносних показників	<ul style="list-style-type: none"> – об'єктивність оцінки; – інформативність аналізу; – комплексність оцінки; – побудова динамічних рядів показників; – встановлення характеру економічного росту; – можливість проведення факторного аналізу 	<ul style="list-style-type: none"> – висока трудомісткість у проведенні аналізу; – важко автоматизувати процес розрахунку; – труднощі щодо виявлення «вузьких місць» та пропозицій; – некомпактність подання результатів; – складність отримання інтегральних показників
Матрична модель	<ul style="list-style-type: none"> – точність отриманих результатів; – об'єктивність оцінки; – комплексність оцінки; – можливість автоматизації розрахунків; – компактність надання результатів; – отримання узагальнених результатів 	<ul style="list-style-type: none"> – дуже висока інформативність, що ускладнює сприйняття інформації; – отримані результати можна розглядати тільки у динаміці або порівнювати їх з показниками інших підприємств

Матрична модель, з усіх перерахованих методів, має більше переваг, ніж недоліків, тому її було обрано для подальшого використання.

Для оцінки фінансового стану вже було запропоновано матрицю [3]. За допомогою цієї матриці доцільно характеризувати загальний фінансовий стан підприємства, а щодо окремих його сторін (ліквідності, рентабельності та ін.), то проведення їх аналізу буде ускладнене, оскільки коефіцієнти, які характеризують одну конкретну сторону, «розкидані» по матриці. Запропоновану методику можна розглядати як експрес-аналіз.

Невирішені складові загальної проблеми. Незважаючи на існуючі спроби удосконалення оцінки фінансового стану підприємства за допомогою матричного моделювання, залишаються невирішеними питання, пов'язані з формуванням приватних матриць для характеристики окремих сторін фінансового стану підприємства.

Формулювання цілей статті. Визначення системи показників-складових приватних матриць, їх упорядкування та узагальнення отриманих результатів є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Склад приватних матриць, що характеризують окремі сторони фінансового стану підприємства, доцільно взяти стандартним, відповідно до існуючих методик [3, 4]: ліквідність та платоспроможність підприємства, фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність.

Для побудови матриць було обрано базові показники, які відповідають таким критеріям:

а) універсальність – це повторюваність складової показника в розрахункових формулах;

б) необчислюваність складової;

в) інформативність – це можливість ведення обліку складової.

Для спрощення читання матричних моделей, полегшення виведення висновків доцільно надати складовим впорядкованого вигляду – перебудувати їх. Матриця за своєю структурою є квадратною, а всі її елементи розташовані симетрично головній діагоналі. З цього випливає, що при покращенні фінансового стану підприємства числові значення одного або кількох елементів, розташованих під головною діагоналлю, завжди зростають, а з іншої сторони – зменшуються.

Матриця, що характеризує ліквідність та платоспроможність підприємства, містить показники, за допомогою яких можна розрахувати відомі коефіцієнти: коефіцієнт абсолютної ліквідності та покриття інвестицій; співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей; коефіцієнт термінової (оперативної) ліквідності; проміжний коефіцієнт покриття (або критичної оцінки); коефіцієнт поточної ліквідності. Цими показниками є поточні активи (ПА); поточні пасиви (ПП); кошти (К); дебіторська заборгованість (Дз); кредиторська заборгованість (Кз); поточні активи мінус запаси (ПА – З).

Після упорядкування цих показників отримуємо матрицю, відображену на рис. 1.

Матриця, що характеризує фінансову стійкість підприємства, має такі складові: власні обігові кошти (ВОК); оборотні активи (ОА); власний капітал (ВК); пасиви (П); позиковий капітал (ПК).

Згідно з методикою впорядкування складових коефіцієнтів маємо впорядкований ряд: ВОК, ВК, ОА, П, ПК. На його основі будувемо матрицю оцінки фінансової стійкості підприємства, відображену на рис. 2.

	<i>К</i>	<i>ПА – З</i>	<i>ПА</i>	<i>Дз</i>	<i>Кз</i>	<i>ПП</i>
<i>К</i>	1					
<i>ПА – З</i>	$\frac{К}{ПА – З}$	1				
<i>ПА</i>	$\frac{К}{ПА}$	$\frac{ПА – З}{ПА}$	1			
<i>Дз</i>	$\frac{К}{Дз}$	$\frac{ПА – З}{Дз}$	$\frac{ПА}{Дз}$	1		
<i>Кз</i>	$\frac{К}{Кз}$	$\frac{ПА – З}{Кз}$	$\frac{ПА}{Кз}$	$\frac{Дз}{Кз}$	1	
<i>ПП</i>	$\frac{К}{ПП}$	$\frac{ПА – З}{ПП}$	$\frac{ПА}{ПП}$	$\frac{Дз}{ПП}$	$\frac{Кз}{ПП}$	1

Рис. 1. Матриця оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства

	<i>ВОК</i>	<i>ВК</i>	<i>ОА</i>	<i>П</i>	<i>ПК</i>
<i>ВОК</i>	1				
<i>ВК</i>	$\frac{ВОК}{ВК}$	1			
<i>ОА</i>	$\frac{ВОК}{ОА}$	$\frac{ВК}{ОА}$	1		
<i>П</i>	$\frac{ВОК}{П}$	$\frac{ВК}{П}$	$\frac{ОА}{П}$	1	
<i>ПК</i>	$\frac{ВОК}{ПК}$	$\frac{ВК}{ПК}$	$\frac{ОА}{ПК}$	$\frac{П}{ПК}$	1

Рис. 2. Матриця оцінки фінансової стійкості підприємства

Матриця, що характеризує ділову активність (ресурсовіддачу, оборотність капіталу, трансформацію активів) та майновий стан підприємства, має такі складові: основні виробничі фонди (ОВФ);

оборотні активи (ОА); активи (А); необоротні активи (НА); чиста виручка (ЧВ); дебіторська заборгованість (Дз); власний капітал (ВК); кредиторська заборгованість (Кз).

Згідно з методикою впорядкування складових маємо впорядкований ряд: ЧВ, ОА, ОВФ, ВК, НА, А, Дз, Кз. На його основі будуюмо матрицю, відображену на рис. 3.

	ЧВ	ВК	ОА	ОВФ	НА	А	Дз	Кз
ЧВ	1							
ВК	$\frac{ЧВ}{ВК}$	1						
ОА	$\frac{ЧВ}{ОА}$	$\frac{ВК}{ОА}$	1					
ОВФ	$\frac{ЧВ}{ОВФ}$	$\frac{ВК}{ОВФ}$	$\frac{ОА}{ОВФ}$	1				
НА	$\frac{ЧВ}{НА}$	$\frac{ВК}{НА}$	$\frac{ОА}{НА}$	$\frac{ОВФ}{НА}$	1			
А	$\frac{ЧВ}{А}$	$\frac{ВК}{А}$	$\frac{ОА}{А}$	$\frac{ОВФ}{А}$	$\frac{НА}{А}$	1		
Дз	$\frac{ЧВ}{Дз}$	$\frac{ВК}{Дз}$	$\frac{ОА}{Дз}$	$\frac{ОВФ}{Дз}$	$\frac{НА}{Дз}$	$\frac{А}{Дз}$	1	
Кз	$\frac{ЧВ}{Кз}$	$\frac{ВК}{Кз}$	$\frac{ОА}{Кз}$	$\frac{ОВФ}{Кз}$	$\frac{НА}{Кз}$	$\frac{А}{Кз}$	$\frac{Дз}{Кз}$	1

Рис. 3. Матриця оцінки ділової активності та майнового стану підприємства

Матриця, що характеризує рентабельність підприємства, має такі складові: балансовий прибуток (БП); активи (А); чистий прибуток (ЧП); власний капітал (ВК); чиста виручка (ЧВ); необоротні активи (НА); оборотні активи (ОА).

Згідно з методикою впорядкування складових отримуємо впорядкований ряд: ЧП, БП, ЧВ, ВК, ОА, НА, А. Будуємо матрицю, відображену на рис. 4.

	ЧП	БП	ЧВ	ВК	ОА	НА	А
ЧП	1						
БП	$\frac{ЧП}{БП}$	1					
ЧВ	$\frac{ЧП}{ЧВ}$	$\frac{БП}{ЧВ}$	1				
ВК	$\frac{ЧП}{ВК}$	$\frac{БП}{ВК}$	$\frac{ЧВ}{ВК}$	1			
ОА	$\frac{ЧП}{ОА}$	$\frac{БП}{ОА}$	$\frac{ЧВ}{ОА}$	$\frac{ВК}{ОА}$	1		
НА	$\frac{ЧП}{НА}$	$\frac{БП}{НА}$	$\frac{ЧВ}{НА}$	$\frac{ВК}{НА}$	$\frac{ОА}{НА}$	1	
А	$\frac{ЧП}{А}$	$\frac{БП}{А}$	$\frac{ЧВ}{А}$	$\frac{ВК}{А}$	$\frac{ОА}{А}$	$\frac{НА}{А}$	1

Рис. 4. Матриця оцінки рентабельності підприємства

Поряд із якісною ознакою «стійкий фінансовий стан» та бездоганною репутацією підприємства необхідно мати науково обґрунтовану кількісну узагальнюючу оцінку фінансового стану підприємства.

Інтегральна оцінка дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за змістом і назвою, одиницями вимірювання, вагомістю та іншими характеристиками чинників фінансового стану.

Використання запропонованого методу для оцінки фінансового стану підприємства не є достатнім, оскільки кожен з коефіцієнтів (a_1, a_2, \dots, a_n) по-різному впливає на узагальнюючий показник, який характеризує окремий аспект фінансового стану або його в цілому, тобто вагомість коефіцієнтів є різною. Тому пропонується обчислення узагальнюючого (інтегрального) показника як середньозваженої величини.

$$Y = \sum(a_i \cdot k_i), \quad (1)$$

де Y – інтегральний показник;

a_i – коефіцієнти оцінки фінансового стану;

k_i – коефіцієнти коригування, які враховують вагомість відповідних коефіцієнтів оцінки фінансового стану.

Висновки. Запропонована методика оцінки фінансового стану підприємства на основі матричного моделювання дає змогу значно спростити процедуру аналізу, а також отримати максимальну інформацію про об'єкт, що вивчається в розрізі окремих аспектів фінансового стану. Крім того, обґрунтовується підхід для розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану на основі результатів розрахунку окремих матриць.

Література

1. Аксенова З.И. Анализ производственно-хозяйственной деятельности автотранспортных предприятий : учебник для вузов / З.И. Аксенова, А.А. Бачурин. – М. : Транспорт, 1990. – 290 с.
2. Астахов В.П. Анализ финансовой устойчивости фирмы и процедуры, связанные с банкротством / В.П. Астахов. – М. : Русь, 2005. – 132 с.
3. Ачкасова Л.М. Розробка методики експрес-аналізу фінансового стану АТП / Л.М. Ачкасова, Т.М. Шум // Економіка транспортного комплексу : зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 4. – С. 108 – 111.
4. Бочаров В.В. Финансовый анализ / В.В. Бочаров. – С.Пб. : Питер, 2007. – 240 с. : ил. – (Серия «Краткий курс»).
5. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту : підручник / Є.Ф. Брігхем ; пер. з англ. – К. : Молодь, 2007. – 1000 с.
6. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. / К.В. Ізмайлова. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.
7. Родионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В.М. Родионова, М.А. Федотова – М. : Перспектива, 2005. – 212 с.
8. Таркуцяк А.О. Фінансовий аналіз та управлінські рішення : навч. посібник / А.О. Таркуцяк. – 2-ге вид. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2001. – 202 с.
9. Фінансова діяльність підприємств / О.М. Бандурка. – К. : Либідь, 2008. – 312 с.
10. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин, Е.В. Негашев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 208 с.

Рецензент: В.Г. Шинкаренко, докт. екон. наук, проф., ХНАДУ.

Стаття надійшла до редакції 6.02.2013 р.